

PRAWO SPADKOWE

Liliana Kaltenbek, Waldemar Żurek

BIBLIOTEKA SĄDOWA

5. WYDANIE

PRAWO SPADKOWE

Liliana Kaltenbek, Waldemar Żurek

BIBLIOTEKA SĄDOWA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

5. WYDANIE

Stan prawny na 1 czerwca 2016 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne i łamanie
JustLuk

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-264-8693-7

5. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
---------------------	----

Podstawowe pojęcia	15
--------------------------	----

Część I Prawo spadkowe

Rozdział pierwszy. Przedmiot prawa spadkowego	23
--	-----------

1. Prawa i obowiązki wchodzące w skład spadku	23
2. Prawa i obowiązki niewchodzące w skład spadku	25
2.1. Prawa i obowiązki publicznoprawne	25
2.2. Prawa i obowiązki osobiste zmarłego	26
2.3. Prawa i obowiązki rodzinne	26
2.4. Prawa i obowiązki przechodzące na oznaczone osoby na podstawie przepisów szczególnych	27

Rozdział drugi. Zagadnienia ogólne związane z dziedziczeniem	29
---	-----------

1. Otwarcie spadku i pojęcie dziedziczenia	29
2. Zdolność do dziedziczenia	30
2.1. Osoba fizyczna	30
2.2. Osoba prawna	31
3. Niegodność dziedziczenia	31
4. Uprawnienia małżonka i innych osób bliskich, zamieszkałych ze spadkodawcą	32

Rozdział trzeci. Dziedziczenie ustawowe	33
--	-----------

1. Porządek dziedziczenia ustawowego	33
1.1. Pierwsza grupa dziedziczących – małżonek i zstępni spadkodawcy	34
1.2. Druga grupa dziedziczących – małżonek, rodzice i rodzeństwo	35
1.3. Trzecia grupa dziedziczących – dziadkowie spadkodawcy	36
1.4. Czwarta grupa dziedziczących – pasierbowie spadkodawcy	37

1.5. Piąta grupa dziedziczących – gmina i Skarb Państwa	37
2. Dziedziczenie przez osoby przysposobione i dziedziczenie po nich	37
3. Szczególne uprawnienia quasi-alimentacyjne dziadków spadkodawcy	38
4. Uprawnienie małżonka do przedmiotów urządzenia domowego	39
Rozdział czwarty. Testament i dziedziczenie testamentowe	41
1. Testament	41
1.1. Swoboda testowania	41
1.2. Zagadnienia ogólne związane z testamentem	41
1.2.1. Pojęcie testamentu	41
1.2.2. Cechy czynności prawnej będącej testamentem i treść testamentu	42
1.2.3. Odwołalność testamentu	42
1.2.4. Tłumaczenie nieprecyzyjnych postanowień testamentowych	43
1.2.5. Ogłoszenie testamentu	43
1.3. Przesłanki ważności testamentu	44
1.3.1. Zdolność testowania	44
1.3.2. Wady oświadczenia woli	45
1.3.3. Treść testamentu	45
2. Forma testamentu	46
2.1. Testamenty zwykłe	46
2.1.1. Testament własnoręczny	47
2.1.2. Testament notarialny	48
2.1.3. Testament allograficzny	48
2.2. Testamenty szczególne	49
2.2.1. Testament ustny	50
2.2.2. Testament podróżny na polskim statku morskim lub powietrznym	52
2.2.3. Testament wojskowy	53
3. Notarialny rejestr testamentów (NORT)	53
4. Powołanie spadkobiercy testamentowego	54
4.1. Zagadnienia ogólne	54
4.1.1. Osoba spadkobiercy i jej określenie w testamencie	55
4.1.2. Rozrządzenia dotyczące poszczególnych przedmiotów majątkowych	55
4.1.3. Warunek i termin przy powołaniu spadkobiercy	57
4.2. Substytucja, czyli podstawienie	58
4.3. Przyrost	58
Rozdział piąty. Zapisy i polecenia	60
1. Zapis zwykły	60
1.1. Ustanowienie zapisu zwykłego	60
1.2. Przedmiot zapisu	61

1.3. Osoba zapisobiercy	61
1.4. Osoba obciążona zapisem zwykłym	62
1.5. Istota zapisu zwykłego i jego wykonanie	63
1.6. Przedawnienie roszczeń z tytułu zapisu zwykłego	66
2. Zapis windykacyjny	66
2.1. Istota zapisu windykacyjnego i jego ustanowienie	66
2.2. Przedmiot zapisu windykacyjnego	67
2.3. Osoba zapisobiercy i jej prawa	69
3. Polecenie testamentowe	71
3.1. Istota polecenia	71
3.2. Wykonanie polecenia	72
Rozdział szósty. Wykonawca testamentu	74
1. Powołanie wykonawcy testamentu, jego kwalifikacje i podjęcie przez niego funkcji	74
2. Zakres obowiązków i uprawnień wykonawcy	75
3. Wygaśnięcie obowiązków i uprawnień wykonawcy testamentu oraz jego rozliczenia ze spadkobiercami	76
Rozdział siódmy. Zachowek	78
1. Osoby uprawnione do zachowku	79
2. Wysokość zachowku	80
2.1. Wielkość udziału spadkowego	80
2.2. Osobiste kwalifikacje uprawnionego	80
2.3. Wartość spadku i substrat zachowku	80
3. Realizacja uprawnień z tytułu zachowku	82
3.1. Obdarowanie uprawnionego do zachowku	82
3.2. Powołanie do spadku uprawnionego do zachowku, uczynienie na jego rzecz zapisu zwykłego lub windykacyjnego	82
3.3. Roszczenie o zapłatę równowartości zachowku lub o jego uzupełnienie	83
4. Szczególna odpowiedzialność za zachowek zapisobierców zwykłych i uprawnionych z tytułu poleceń testamentowych	85
5. Przedawnienie roszczeń z tytułu zachowku	86
Rozdział ósmy. Wydziejcziczenie	87
1. Przesłanki skuteczności wydziejcziczenia	87
2. Skutki wydziejcziczenia	88
Rozdział dziewiąty. Przyjęcie i odrzucenie spadku	89
1. Termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku	90
1.1. Zasady obliczania terminu	90
1.2. Skutki bierności spadkobiercy	90

2. Zasady i forma złożenia oświadczenia	91
2.1. Niepodzielność i bezwarunkowość przyjęcia lub odrzucenia spadku	91
2.2. Forma złożenia oświadczenia	92
3. Skutki przyjęcia spadku wprost i z dobrodziejstwem inwentarza	93
4. Wady oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku	93
5. Odrzucenie spadku	94
5.1. Skutki odrzucenia spadku	94
5.2. Odrzucenie spadku przez osobę nim zarządzającą	95
5.3. Odrzucenie spadku z pokrzywdzeniem wierzycieli	95

Rozdział dziesiąty. Stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu

windykacyjnego	96
1. Postępowanie sądowe w sprawach o stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego	96
1.1. Sąd właściwy do przeprowadzenia postępowania	96
1.2. Podmioty uczestniczące w postępowaniu	96
1.3. Zakres postępowania o stwierdzenie nabycia spadku	97
1.4. Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego	98
2. Postępowanie przed notariuszem o wydanie aktu poświadczenia dziedziczenia	100
2.1. Zakres postępowania przed notariuszem	101
2.2. Akt poświadczenia dziedziczenia oraz stwierdzenie nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego	102
2.3. Uchylenie aktu poświadczenia dziedziczenia	103
3. Uzupelnienie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku i aktu poświadczenia dziedziczenia	105
4. Wzruszenie prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku i zarejestrowanego aktu poświadczenia dziedziczenia oraz stwierdzenia nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego	106
5. Znaczenie i skutki stwierdzenia nabycia spadku i stwierdzenia nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego	109

Rozdział jedenasty. Odpowiedzialność za długi spadkowe 111 |

1. Odpowiedzialność spadkobierców	112
1.1. Odpowiedzialność za długi spadkowe do chwili przyjęcia spadku	112
1.2. Odpowiedzialność za długi spadkowe od chwili przyjęcia spadku	113
1.2.1. Odpowiedzialność przy przyjęciu spadku wprost	113
1.2.2. Odpowiedzialność przy przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza	114
1.2.3. Wspólne zasady dla wypadków odpowiedzialności ograniczonej i nieograniczonej	118
2. Odpowiedzialność zapisobierców windykacyjnych	119

Rozdział dwunasty. Sytuacja prawna spadkobierców do chwili działu spadku i dział spadku	123
1. Wspólność majątku spadkowego do chwili działu spadku	123
1.1. Zasady ogólne	123
1.2. Zbycie udziału spadkowego	124
1.3. Rozporządzenie udziałem w poszczególnym przedmiocie należącym do spadku	124
2. Dział spadku	125
2.1. Umowny dział spadku	125
2.2. Sądowy dział spadku	126
2.2.1. Sąd właściwy do rozpoznania wniosku	126
2.2.2. Krąg podmiotów postępowania o dział spadku	127
2.2.3. Zakres postępowania	127
2.2.4. Cel postępowania	128
2.2.5. Zasady obliczania schedy spadkowej	128
2.2.6. Zasady podziału majątku spadkowego	129
2.2.7. Dział spadku i podział majątku dorobkowego małżonków	130
2.2.8. Długi spadkowe w postępowaniu działowym	131
2.3. Skutki działu spadku	131
Rozdział trzynasty. Umowy dotyczące spadku	132
1. Umowy o spadek po osobie żyjącej	132
2. Umowy o spadek po śmierci spadkodawcy	133
Rozdział czternasty. Dziedziczenie gospodarstwa rolnego	136
1. Ogólne zasady stosowania przepisów dotyczących dziedziczenia gospodarstw rolnych	137
2. Dziedziczenie gospodarstw rolnych w stosunku do spadków otwartych przed dniem 4 listopada 1971 r. lub pomiędzy dniem 4 listopada 1971 r. a 5 kwietnia 1982 r.	138
3. Dziedziczenie gospodarstw rolnych w stosunku do spadków otwartych pomiędzy dniem 6 kwietnia 1982 r. a 30 września 1990 r.	142
4. Dziedziczenie gospodarstw rolnych w stosunku do spadków otwartych pomiędzy dniem 1 października 1990 r. a 13 lutego 2001 r.	145
5. Dziedziczenie gospodarstw rolnych w stosunku do spadków otwartych od dnia 14 lutego 2001 r.	148
Rozdział piętnasty. Ochrona dziedziczenia	149
1. Zabezpieczenie spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego	149
2. Wykaz inwentarza	153
3. Spis inwentarza	154
4. Wyjawienie przedmiotów spadkowych	156

5. Zarząd spadku nieobjętego – kurator spadku	157
6. Powództwo o wydanie spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego	157
Rozdział szesnasty. Koszty związane z postępowaniem spadkowym	160
1. Wpisy sądowe	160
2. Opłaty kancelaryjne	162
3. Wynagrodzenie adwokata i radcy prawnego	163
4. Zwolnienie od kosztów sądowych	164
5. Zasady ponoszenia kosztów postępowania sądowego w orzeczeniu kończącym postępowanie	165
Rozdział siedemnasty. Podatek od spadków	168
1. Zakres przedmiotowy obowiązku podatkowego, czyli co podlega podatkowi	168
1.1. Zwolnienia podatkowe	169
1.2. Zwolnienie w przypadku rzeczy związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego	170
2. Zakres podmiotowy, czyli kto płaci podatek, a kto go nie płaci	171
3. Wysokość podatku	172
4. Rozliczenie podatku	174
5. Ulga mieszkaniowa	175
Rozdział osiemnasty. Europejskie poświadczenie spadkowe	178
Rozdział dziewiętnasty. Prawo obowiązujące na terenach Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918–1946	181

Część II

Wzory pism w sprawach spadkowych

Wzór nr 1. Testament własnoręczny	185
Wzór nr 2. Wniosek o wyjawienie istnienia testamentu i nakazanie jego złożenia	187
Wzór nr 3. Wniosek o otwarciu i ogłoszeniu testamentu	190
Wzór nr 4. Zawiadomienie o testamencie ustnym, którego treść nie została spisana	192
Wzór nr 5. Wniosek o zabezpieczenie spadku	194
Wzór nr 6. Wniosek o zabezpieczenie przedmiotu zapisu windykacyjnego	198
Wzór nr 7. Wniosek o sporządzenie spisu inwentarza	202
Wzór nr 8. Wniosek o wyjawienie przedmiotów spadkowych	205
Wzór nr 9. Wniosek o ustanowienie kuratora spadku	208
Wzór nr 10. Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku z ustawy	210
Wzór nr 11. Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku z testamentu	214

Wzór nr 12. Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku z testamentu i przedmiotu zapisu windykacyjnego	218
Wzór nr 13. Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku obejmującego gospodarstwo rolne	223
Wzór nr 14. Wniosek o uzupełnienie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku	228
Wzór nr 15. Wniosek o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku	231
Wzór nr 16. Wniosek o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego	235
Wzór nr 17. Wniosek o dział spadku	239
Wzór nr 18. Wniosek o dział spadku i podział majątku dorobkowego małżonków	244
Wzór nr 19. Pozew o zachowek	250
Wzór nr 20. Zgłoszenie o nabyciu rzeczy i praw majątkowych w drodze dziedziczenia przez najbliższą rodzinę zmarłego	254
Wzór nr 21. Wniosek o zwolnienie od kosztów wraz z wzorem oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania	256

Część III

Zbiór aktów prawnych

Dekret z dnia 8 października 1946 r. – Prawo spadkowe	265
Dekret z dnia 8 października 1946 r. – Przepisy wprowadzające prawo spadkowe	288
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny	294
Ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw	318
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego	326
Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o notariacie oraz niektórych innych ustaw	341
Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 stycznia 1965 r. w sprawie testamentów wojskowych	348
Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych	350
Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn	377
Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego	389
Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie	392
Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1990 r. w sprawie warunków dziedziczenia ustawowego gospodarstw rolnych	399
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 października 1991 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczaniu spadku i sporządzaniu spisu inwentarza	401

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 października 2015 r. w sprawie niektórych czynności dokonywanych w ramach zabezpieczenia spadku	406
Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe	408
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu	410
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie	418
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu	426
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu	434
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych	441
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu	449
Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie wzoru zgłoszenia o nabyciu własności rzeczy lub praw majątkowych	457
Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 20 listopada 2015 r. w sprawie wzoru zgłoszenia o nabyciu własności rzeczy lub praw majątkowych	463
Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 2001 r., sygn. akt P. 4/99	469
Skorowidz	473

WYKAZ SKRÓTÓW

Źródła prawa

- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2082 z późn. zm.)
- nowela z dnia 20 marca 2015 r. – ustawa z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 539)
- p.p.m. z 1926 r. – ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie własności dla stosunków prywatnych wewnętrznych (Dz. U. RP Nr 101, poz. 580 z późn. zm.)
- pr. bank. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 128 z późn. zm.)
- pr. not. – ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 164 z późn. zm.)
- p.w.k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94 z późn. zm.)
- u.k.s.c. – ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 623)
- u.p.s.d. – ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 205 z późn. zm.)

Inne

- Dz. U. – Dziennik Ustaw
- Dz. U. RP – Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (1919–1952)
- Dz. Urz. UE/WE – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej / Wspólnot Europejskich

M.P.	- Monitor Polski
OTK	- Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
TK	- Trybunał Konstytucyjny

PODSTAWOWE POJĘCIA

długi spadkowe	- zobowiązania majątkowe zmarłego, które w chwili jego śmierci przechodzą na spadkobierców, jak również długi powstałe po otwarciu spadku (związane ze śmiercią spadkodawcy lub masą spadkową), obciążające masę spadkową
dopłaty	- kwoty zasądzone przez sąd w postanowieniu o dziale spadku lub określone przez spadkobierców w umowie działowej, które wyrównują wartość udziałów poszczególnych spadkobierców, jeżeli przyznane im w wyniku działu spadku rzeczy lub prawa majątkowe mają wartość niższą od wartości przysługujących im udziałów spadkowych
dział spadku	- podział pomiędzy spadkobiercami konkretnych rzeczy lub praw majątkowych wchodzących w skład spadku, dokonywany albo w drodze postępowania sądowego, albo umowy między wszystkimi spadkobiercami (art. 1037–1046 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm., i art. 680–689 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
dziedziczenie testamentowe	- przejście ogółu praw i obowiązków majątkowych zmarłego na podmioty wskazane w testamencie (art. 941–967 k.c.)
dziedziczenie ustawowe	- przejście ogółu praw i obowiązków majątkowych zmarłego na podmioty wskazane przez kodeks cywilny i według zasad tam określonych, w przypadku gdy brak jest podstaw do dziedziczenia testamentowego (art. 931–940 k.c.)
kurator spadku	- osoba powołana przez sąd w celu zarządzania całością masy spadkowej do czasu objęcia jej przez spadkobierców i wyjaśnienia, kto jest spadkobiercą (art. 666–668 ¹ k.p.c.)
masa spadkowa	- wszystkie prawa i obowiązki majątkowe, których podmiotem był spadkodawca, oraz obowiązki powstające z chwilą otwarcia spadku, które przechodzą na jego spadkobierców

- niegodność dziedziczenia – instytucja pozwalająca, ze względów natury etycznej, w ściśle określonych w kodeksie cywilnym sytuacjach wyłączyć spadkobiercę od dziedziczenia, tak jakby nie dożył on otwarcia spadku, którego skutki następują na podstawie orzeczenia sądowego o uznaniu danego spadkobiercy za niegodnego (art. 928–930 k.c.)
- nieważność testamentu – stan, w którym testament został sporządzony sprzecznie z przepisami prawa i w związku z tym nie może wywołać żadnych skutków prawnych, w szczególności nie może być podstawą dziedziczenia
- notarialny rejestr testamentów – rejestr utworzony przez Krajową Radę Notarialną na podstawie wewnętrznych regulacji notariatu oraz postanowień Konwencji z Bazylei z 1972 r. o stworzeniu systemu rejestracji testamentów, którego celem jest zmniejszenie ryzyka, że testament pozostanie nieznanym lub będzie ujawniony z opóźnieniem, oraz ułatwienie ujawnienia tegoż testamentu po śmierci testatora; zawiera informacje o zarejestrowanych testamentach; nie zawiera treści testamentów, ma charakter dobrowolny – rejestracja testamentu następuje na wniosek testatora złożony u dowolnego notariusza
- odrzućcie spadku – czynność prawna dokonywana przez spadkobiercę, polegająca na złożeniu, w ściśle oznaczonym terminie, oświadczenia woli przed sądem lub notariuszem o nieprzyjęciu praw i obowiązków wchodzących w skład spadku, w wyniku której dany spadkobierca traktowany jest tak, jakby nie dożył otwarcia spadku (art. 1012–1024 k.c.)
- odwołanie testamentu – czynność prawna spadkodawcy, dokonana w sposób wyraźny lub dorozumiany, mająca na celu zmianę lub pozbawienie skutków prawnych dotychczasowej woli wyrażonej przez niego w testamencie, w całości lub w części (art. 943–947 k.c.)
- otwarcie i ogłoszenie testamentu – czynność sądu lub notariusza polegająca na ujawnieniu po śmierci spadkodawcy dokumentu stanowiącego testament oraz jego treści, na zabezpieczeniu go w sądzie spadku i powiadomieniu osób, których testament dotyczy (art. 646–654 k.p.c.)
- otwarcie spadku – zdarzenie prawne, jakim jest śmierć spadkodawcy, które pociąga za sobą przejście praw i obowiązków majątkowych zmarłego na jego spadkobierców (art. 924 i 925 k.c.)
- podstawienie – instytucja polegająca na tym, że spadkodawca powołuje w testamencie spadkobiercę, na wypadek gdyby inna osoba powołana do spadku z ustawy lub z testamentu nie mogła lub nie chciała być spadkobiercą (art. 963 k.c.)
- polecenie – zawarte w testamencie postanowienie, przez które spadkodawca zobowiązuje spadkobiercę lub zapisobiercę do oznaczonego działania lub zaniechania, nie czyniąc nikogo wierzycielem (art. 982–985 k.c.)

- poświadczenie dziedziczenia – czynność notarialna, w której notariusz stwierdza, kto jest spadkobiercą i jaki ułamek masy spadkowej dziedziczy (art. 95a–95p ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 164 z późn. zm.); nie obejmuje dziedziczenia na podstawie testamentów szczególnych
- protokół dziedziczenia – protokół spisany przez notariusza przy udziale wszystkich potencjalnych spadkobierców ustawowych i testamentowych, zawierający wiele ustawowych elementów (art. 95c § 2 pr. not.)
- przyjęcie spadku – czynność prawna dokonywana przez spadkobiercę, polegająca na złożeniu, w ściśle oznaczonym terminie, oświadczenia woli przed sądem lub notariuszem o przyjęciu praw i obowiązków wchodzących w skład spadku, przy czym czynność ta może polegać na prostym przyjęciu spadku (bez ograniczenia odpowiedzialności za długi spadkowe) lub przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza – z ograniczeniem tej odpowiedzialności (art. 1012–1023 k.c.)
- przyrost – instytucja regulująca losy prawne udziału spadkowego, jaki przypadłby jednemu ze spadkobierców testamentowych, który nie chce lub nie może być spadkobiercą, polegająca na tym, że w braku odmiennej woli spadkodawcy udział ten przypada proporcjonalnie pozostałym spadkobiercom testamentowym w stosunku do przypadających im udziałów (art. 965 k.c.)
- sąd spadku – sąd właściwy do dokonania czynności procesowych związanych z prawem spadkowym, którym jest sąd rejonowy ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy, a jeżeli jego miejsca zwykłego pobytu w Polsce nie da się ustalić, sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część; w braku powyższych podstaw sądem spadku jest Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy (art. 628 k.p.c.)
- spadek – ogół majątkowych praw i obowiązków zmarłego, które z chwilą jego śmierci przechodzą na spadkobierców (art. 922 k.c.)
- spadkobierca – osoba, która z chwilą śmierci spadkodawcy z mocy prawa nabywa ogół jego praw i obowiązków majątkowych
- spadkodawca – osoba, z której chwilą śmierci następuje otwarcie spadku, tj. przejście jej praw i obowiązków majątkowych na spadkobierców
- spis inwentarza – czynność dokonywana przez komornika wskazanego przez sąd, polegająca na spisaniu całego majątku spadkowego, tj. jego aktywów i pasywów, z podaniem wartości poszczególnych przedmiotów i praw. Dla spadków otwartych przed dniem 18 października 2015 r. instytucję tę normują art. 637–639 k.p.c. w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 539) i rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 października 1991 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczaniu spadku i sporządzaniu spisu inwentarza (Dz. U. Nr 92, poz. 411) – aktualnie uchylone

- spisanie majątku ruchomego – rodzaj zabezpieczenia przedmiotów spadkowych (ruchomości) poprzez ich spisanie i oddanie pod dozór, w sytuacji gdy grozi im usunięcie, uszkodzenie, zniszczenie lub nieusprawiedliwione rozporządzenie. Dla spadków otwartych przed dniem 18 października 2015 r. instytucję tę normują art. 633–636¹ k.p.c. w brzmieniu sprzed wejścia w życie noweli z dnia 20 marca 2015 r. i rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 października 1991 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania przy zabezpieczaniu spadku i sporządzaniu spisu inwentarza (Dz. U. Nr 92, poz. 411) – aktualnie uchylone. Dla spadków otwartych w dniu 18 października 2015 r. i później instytucję tę normują art. 633–636³ k.p.c.
- spląty spadkowe – kwoty zasądzone przez sąd w postanowieniu o dziale spadku lub określone przez spadkobierców w umowie działowej, które stanowią równowartość udziału spadkowego tego spadkobiercy, któremu w wyniku działu spadku nie przyznano rzeczy wchodzących w skład spadku
- stwierdzenie nabycia spadku – orzeczenie wydane przez sąd, które stwierdza, kto jest spadkobiercą i jaki ułamek masy spadkowej dziedziczy (art. 669–679 k.p.c.)
- swoboda testowania – obowiązująca w prawie spadkowym zasada umożliwiająca osobie fizycznej rozporządzenie swoim majątkiem na wypadek śmierci, ograniczona jedynie przepisami ustawy
- testament – jednostronna czynność prawna, której mocą osoba fizyczna może rozporządzić swoim majątkiem na wypadek śmierci (art. 941 k.c.)
- testator – osoba sporządzająca testament
- wstępny – poprzednik prawny, spokrewniony w linii prostej, tj. w ten sposób, że jedna osoba pochodzi od drugiej, np. ojciec, dziadek, pradziadek itd.
- wydziedziczenie – rodzaj rozrządzenia testamentowego, którego mocą w oznaczonych przez prawo sytuacjach spadkodawca pozbawia najbliższych krewnych, tj. zstępnych, małżonka i rodziców – prawa do zachowku (art. 1008–1011 k.c.)
- wykaz inwentarza – czynność dokonywana przez jednego lub kilku spadkobierców, którzy przyjęli spadek z dobrodziejstwem inwentarza, zapisobierców windykacyjnych lub wykonawców testamentu mająca na celu ustalenie wartości ogółu aktywów spadku (stanu czynnego spadku) polegająca na spisaniu przedmiotów należących do spadku i przedmiotów zapisów windykacyjnych z podaniem ich wartości według stanu i cen z chwili otwarcia spadku, a także długi spadkowe i ich wysokość według stanu z chwili otwarcia spadku
- wykonawca testamentu – osoba powołana przez spadkodawcę w testamencie, której zadaniem jest zarządzanie majątkiem spadkowym, splącenie długów spadkowych, wykonanie zapisów i poleceń, a następnie wydanie spadkobiercom majątku spadkowego, zgodnie z wolą spadkodawcy i ustawą (art. 986–990¹ k.c.)

- zabezpieczenie spadku – ogół stosowanych przez sąd środków (np. spisanie majątku ruchomego i oddanie go pod dozór, złożenie do depozytu, ustanowienie zarządu tymczasowego, ustanowienie dozoru nad nieruchomością), mających na celu zabezpieczenie rzeczy, którymi w chwili śmierci spadkodawca władał, i praw, które po nim zostały, jeżeli z jakiegokolwiek przyczyny grozi im naruszenie, zwłaszcza przez usunięcie, uszkodzenie, zniszczenie albo nieusprawiedliwione rozporządzenie (art. 633–639 k.p.c.)
- zachowek – roszczenie pieniężne przysługujące zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom zmarłego, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, przeciwko jego spadkobiercom lub osobom obdarowanym przez spadkodawcę, polegające na możliwości żądania od tych osób zapłaty określonej sumy pieniężnej, będącej równowartością części udziału spadkowego, jaki przypadłby tym osobom, gdyby były powołane do spadku z ustawy, jeżeli osoby te nie otrzymały zachowku ani w postaci darowizny, ani w postaci powołania do spadku, ani w postaci zapisu (art. 991–1011 k.c.)
- zapis windykacyjny – rodzaj rozporządzenia na wypadek śmierci, dokonanego w testamencie notarialnym, na mocy którego oznaczona osoba nabywa przedmiot zapisu z chwilą otwarcia spadku; przedmiotami zapisu windykacyjnego mogą być rzecz oznaczona co do tożsamości, zbywalne prawo majątkowe, przedsiębiorstwo lub gospodarstwo rolne, ustanowienie na rzecz zapisobiercy użytkowania lub służebności (art. 981¹–981⁶ k.c.)
- zapis zwykły – rodzaj rozrządzenia testamentowego, mocą którego spadkodawca zobowiązuje spadkobiercę ustawowego lub testamentowego do spełnienia określonego świadczenia majątkowego na rzecz oznaczonej osoby (art. 968–981 k.c.)
- zarząd spadkiem nieobjętym – ogół czynności wykonywanych przez kuratora spadku pod nadzorem sądu, mających na celu ochronę spadku
- zdolność dziedziczenia – możliwość nabycia praw i obowiązków wchodzących w skład spadku
- zdolność testowania – możliwość sporządzenia ważnego testamentu, zastrzeżona dla osób mających pełną zdolność do czynności prawnych
- zrzeczenie się dziedziczenia – umowa zawarta w formie aktu notarialnego pomiędzy przyszłym spadkodawcą i przyszłym spadkobiercą ustawowym, w której potencjalny spadkobierca zrzeka się dziedziczenia po spadkodawcy, a której skutki powstają z chwilą otwarcia spadku i polegają na traktowaniu zrzekającego się (i co do zasady jego zstępnym) tak, jakby nie dożył otwarcia spadku (art. 1049 i 1050 k.c.)
- zstępny – następca prawny spokrewniony w linii prostej, tj. w ten sposób, że jedna osoba pochodzi od drugiej, np. syn, wnuk, prawnuk itd.

Część I

PRAWO SPADKOWE

Rozdział pierwszy

PRZEDMIOT PRAWA SPADKOWEGO

Prawo spadkowe reguluje kompleksowo losy majątku osoby zmarłej. Założeniem regulacji zawartej w prawie spadkowym jest bowiem kontynuacja stosunków prawnych o charakterze majątkowym w sytuacji śmierci osoby fizycznej. Przepisy prawa spadkowego przesądzają zatem losy poszczególnych praw majątkowych przysługujących danej osobie i losy obciążających ją obowiązków. Z chwilą śmierci spadkodawcy prawa te i obowiązki, stosownie do regulacji księgi czwartej kodeksu cywilnego, przechodzą na określone osoby.

Co do zasady przejście praw majątkowych zmarłego na określony podmiot ma charakter generalny, co oznacza, że podmiot ten wstępuje w ogół praw i obowiązków majątkowych zmarłego (sukcesja generalna). Mówimy wówczas o spadkobranii czy spadkobiercy.

Normy prawa spadkowego mają jednak szerszy zasięg. Prawo spadkowe reguluje także inne aspekty majątkowe związane ze śmiercią danej osoby, które nie są spadkobraniami, czyli następstwem ogólnym. Są to np. następstwo szczególne (zapis windykacyjny), specyficzne uprawnienia osób bliskich spadkodawcy (prawo do korzystania z mieszkania, uprawnienia quasi-alimentacyjne dziadków, zachowek), sytuacja prawna wielu innych podmiotów (np. uprawnionych z tytułu zapisu zwykłego, beneficjentów polecenia spadkowego, prawa wierzycieli spadkowych).

1. Prawa i obowiązki wchodzące w skład spadku

Przedmiotem dziedziczenia są prawa i obowiązki majątkowe zmarłego, które z chwilą jego śmierci przechodzą na jedną lub kilka osób, według zasad dziedziczenia uregulowanych w kodeksie cywilnym (art. 922 § 1 k.c.), z wyłączeniem jednakże tych praw i obowiązków, które bądź są ściśle związane z osobą

**prawa
i obowiązki**

spadkodawcy, bądź przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami (art. 922 § 2 k.c.).

Majątek ten obejmuje wiele praw natury cywilnoprawnej, to jest wynikających z szeroko rozumianego obrotu cywilnego.

Spadkiem są zatem te prawa i obowiązki zmarłego, które mają charakter cywilnoprawny, majątkowy i nie są ściśle związane z osobą spadkodawcy, a ponadto nie przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy osoby te są spadkobiercami. Zaliczamy do nich np.:

- 1) prawo własności rzeczy ruchomych i nieruchomości oraz udział we współwłasności, jak również uprawnienia i obowiązki prawnorzeczowe związane z własnością;
- 2) prawo użytkowania wieczystego i związaną z nim własność budynków i innych urządzeń wzniesionych na gruncie będącym przedmiotem użytkowania wieczystego, służebności gruntowe, zastaw lub hipotekę (wraz z zabezpieczoną wierzytelnością), własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego, roszczenie samoistnego posiadacza o wykup działki gruntu, na którym wznosił budynek, określone w art. 231 k.c.;
- 3) prawa i obowiązki wynikające ze stosunków umownych, z pewnymi wyjątkami;
- 4) roszczenia i obowiązki odszkodowawcze, z pewnymi wyjątkami;
- 5) majątkowe prawa autorskie, prawa do patentu, patent, prawa ochronne na wzory użytkowe;
- 6) w obszarze prawa rodzinnego – w zasadzie prawa i obowiązki związane z małżeńską wspólnością ustawową, a w zakresie roszczeń alimentacyjnych – raty alimentacyjne, które stały się wymagalne za życia uprawnionego lub zobowiązanego spadkodawcy;
- 7) prawa i obowiązki pracownika wynikające z prawa pracy, jeżeli w myśl art. 63¹ § 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1502 z późn. zm.) nie przechodzą one na wyszczególnione w tym przepisie osoby;
- 8) prawa i obowiązki wynikające z prawa wekslowego i czekowego (wynikające bezpośrednio z treści tych papierów wartościowych);
- 9) posiadanie, które nie jest prawem, ale stanem faktycznym chronionym przez prawo i rodzajem wiele skutków prawnych.

długi spadkowe

Niezależnie od powyższego, prawo spadkowe przewiduje, że w skład spadku wchodzi obowiązeki, które wprawdzie nie obciążały spadkodawcy, bo nie wynikały ze stosunków prawnych istniejących za życia spadkodawcy, ale powstały w związku z jego śmiercią lub później i zaliczane są do długów spadkowych. Do tej grupy obowiązków (długów spadkowych) należą:

- 1) koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku (art. 922 § 3 k.c.), tj. wydatki poniesione na wykup miejsca na grób, trumnę, ceremonię pogrzebową, wystawienie nagrobka;
- 2) koszty postępowania spadkowego, takie jak: koszty zabezpieczenia spadku, spisu inwentarza, ogłoszenia testamentu, przesłuchania świadków testamentu ustnego, koszty związane z wykonawcą testamentu, koszty zarządu spadkiem nieobjętym, wynagrodzenie wykonawcy testamentu i kuratora spadku;
- 3) zaspokojenie roszczeń o zachowek;
- 4) wykonanie zapisów zwykłych i poleceń;
- 5) obowiązek dostarczania małżonkowi i innym osobom bliskim zmarłego mieszkania i urządzenia domowego, w zakresie dotychczasowym, przez okres trzech miesięcy od chwili śmierci spadkodawcy, o którym mowa w art. 923 k.c.;
- 6) zaspokojenie żądań małżonka spadkodawcy dotyczących przeniesienia własności przedmiotów urządzenia domowego ponad jego udział, o którym mowa w art. 939 k.c.;
- 7) dostarczanie środków utrzymania dziadkom spadkodawcy, o którym mowa w art. 938 i 966 k.c.

2. Prawa i obowiązki niewchodzące w skład spadku

Przepisy spadkowe nie mają zastosowania do wielu praw i obowiązków, co do których, z natury rzeczy, nie wchodzi w grę ich dziedziczenie w drodze spadkobrania, oraz takich praw, które na podstawie szczególnych przepisów przechodzą na oznaczone osoby. Zaliczyć tu należy prawa i obowiązki publicznoprawne, osobiste, rodzinne oraz te, które z mocy przepisów szczególnych przechodzą na oznaczone osoby, bez względu na to, czy są one spadkobiercami.

2.1. Prawa i obowiązki publicznoprawne

Dziedziczeniu nie podlegają prawa i obowiązki wynikające ze stosunków karnoprawnych i dyscyplinarnych, jak na przykład obowiązek zapłaty grzywny, kar pieniężnych, nawet jeżeli orzeczono je za życia spadkodawcy. Podobnie do spadku nie wchodzi obowiązek podatkowy. Spadkobierca nie dziedziczy zatem podatku i nie przysługują mu uprawnienia spadkodawcy w tym zakresie. Przepisy podatkowe zawierają odrębną regulację dotyczącą tego zagadnienia.

**prawa
i obowiązki
niepodlegające
dziedziczeniu**

Liliana Kaltenbek – sędzia wizytator w Sądzie Okręgowym w Krakowie; zajmuje się sprawami cywilnymi, w tym dotyczącymi spadków.

Waldemar Żurek – sędzia Sądu Okręgowego w Krakowie, członek Krajowej Rady Sądownictwa; w roku 2016 został wybrany Najlepszym Sędzią w plebiscycie Złote Paragrafy „Dziennika Gazety Prawnej”.

Książka stanowi kompleksowy zbiór zagadnień odnoszących się do spadku. Autorzy w przystępny sposób opisują, jak prawidłowo sporządzić testament, przeprowadzić postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku oraz dział spadku, a także przedstawiają zagadnienia zachowku i zapisu windykacyjnego.

Można tu również znaleźć informacje na temat: podatku od nabytego spadku, kosztów całego postępowania spadkowego, odpowiedzialności za długi spadkowe, obrotu spadkiem czy funkcji kuratora spadku.

W publikacji zamieszczono kompletny zbiór wzorów pism procesowych oraz zbiór przepisów obejmujący całość aktów prawnych z zakresu dziedziczenia.

W piątym wydaniu uwzględniono wszystkie zmiany legislacyjne, jakie miały miejsce od czasu poprzedniej edycji w 2012 r., a dotyczące m.in.:

- nowych zasad przyjęcia i zabezpieczania spadku, zwiększających ochronę spadkobierców przed długami spadkowymi,
- sporządzania spisu i wykazu inwentarza,
- opodatkowania nabycia własności gruntów stanowiących gospodarstwo rolne,
- europejskiego poświadczenia spadkowego,
- stawek wynagrodzenia adwokatów i radców prawnych będących pełnomocnikami procesowymi w postępowaniach spadkowych.

Opracowanie jest skierowane do praktyków specjalizujących się w prawie spadkowym – sędziów, notariuszy, adwokatów, radców prawnych. Może zainteresować również studentów wydziałów prawa i administracji oraz aplikantów zawodów prawniczych.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSCLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-264-8693-7

